HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

בטל מדה בחבל הן חסר הן יתר דברי בן ננס: **גמ'** אמר רבי אבא בר ממל אמר רב חולקין עליו חביריו על בן ננס מאי קא משמע לן תנינא [א]מעשה בציפורי באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהובים לשנה דינר זהב לחדש ובא מעשה לפני רבן שמעון בן גמליאל ולפני רבי יוסי ואמרו יחלוקו את חדש העיבור אי מהתם הוה אמינא התם הוא דאיכא למימר מיהדר קא הדר ביה ואיכא למימר פרושי קא מפרש אבל הכא דודאי קא הדר ביה אימא לא קא משמע לן אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי בן ננס אבל חכמים אומרים [ב]הלך אחר פחות שבלשונות זו ולא סבירא ליה והא [ג]רב ושמואל דאמרי תרווייהו כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה אלא [ד]זו וסבירא ליה ומי סבירא ליה והאמר שמואל בבא באמצע החדש עסקינן אבל בא בתחלת החדש כולו למשכיר בסוף החדש כולו לשוכר אלא

ביטל מדה בחבל הן חסר הן יתר. ואם פיחת כל שהוא ינכה ואם הותיר כל שהוא יחזיר: **דברי בן ננס.** ופליגי רבנן עליה בגמרא: **גמ' חולקין עליו חביריו.** דלדידהו הוי ממון המוטל בספק וחולקים דמספקא להו אי אמרינן תפוס לשון ראשון או לשון אחרון כדמפרש לקמיה ממתני' דמרחץ. ומיהו רב סבירא ליה כבן ננס כדלקמן בשמעתין [ע"ב] אמרי בי רב איסתרא מאה מעי מאה מעי כו': **תנינא.** בבבא מציעא בפ' השואל: **ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר כו'.** דא"ל הכי מרחץ זה אני משכיר לך בי"ב זהובים לשנה דינר זהב לחדש ואותה שנה שנת עיבור היתה ואי תפסינן לשון ראשון נתעברה לשוכר ולא יתן אלא שנים עשר זהובים לשלשה עשר חדשים כדתנן התם [ב"מ קב.] המשכיר בית לחבירו לשנה נתעברה השנה נתעברה לשוכר ואי תפסינן לשון אחרון נתעברה למשכיר וחייב ליתן לו י"ג זהובים כדתנן נמי התם השכירו לחדשים נתעברה השנה נתעברה למשכיר והכא בלשון ראשון השכיר לו בית לשנה ובלשון אחרון השכיר לו לחדשים והרי שתי הלשונות סותרין זה את זה: **יחלוקו.** יתן לו שכר חצי החדש דממון המוטל בספק חולקין דמספקא להו אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון: **אי מהתם הוה אמינא.** דאין חולקין עליו חביריו על בן ננס דהתם נמי מודי בן ננס דיחלוקו משום דאיכא למימר מיהדר קא הדר ביה מלשון ראשון ותפוס לשון אחרון ונתעברה למשכיר ואיכא למימר דלא הדר ביה מלשון הראשון ונתעברה לשוכר אלא פרושי קמפרש דאינו משכיר לו לשנה שלמה ויקבל שכירותו בסוף השנה כדין שכירות שאינה משתלמת אלא לבסוף אלא מדינר זהב לחדש הוא משכירה כדי שיטול הדינר בכל חדש וגם אם ירצה לחזור בו מלהשכירה לסוף חדש או לסוף שני חדשים יוכל להוציאו מביתו ואינו חייב להעמיד לו בית אחר הלכך כיון דאיכא למימר תפוס לשון אחרון דשמא חזר בו ואיכא למימר תפוס לשון ראשון דדלמא ליכא הכא לשון אחרון כלל אלא פירוש בעלמא לראשון הלכך יחלוקו: **אבל הכא.** במתניתין: **דודאי הדר ביה.** שלשון אחרון מכחיש את הראשון אימא לא פליגי רבנן עליה אלא תפוס לשון אחרון: **קא משמע לן.** רב דחלוקין עליו דהתם לא הוי טעמייהו אלא משום דמספקא להו אי תפסינן לשון אחרון או לשון ראשון דכיון דבתוך כדי דיבור אמר שתי הלשונות אין ידוע על איזה נתכוין יותר ולא משום דאיכא למימר דפרושי קמפרש דהא ודאי מכחיש לשון אחרון את הראשון: **הלך אחר פחות שבלשונות.** אחר אותו הלשון שמפחית כחו של לוקח דמספקא (א) ליה אי תפוס לשון ראשון או אחרון ויד המוכר שהוא מוחזק בקרקע שלו על העליונה. הלכך היכא דאמר ליה מדה בחבל והן חסר והן יתר חזינן אם הותיר כל שהוא להכי אמר מדה בחבל ויחזיר ואם פיחת כל שהוא להכי א"ל הן חסר הן יתר שהיה ירא שמא לא יהיה כאן בית כור שלם והגיעו: ומתמה גמרא **זו ולא סבירא ליה.** מדקאמר שמואל זו דברי בן ננס ולא קאמר חלוקין עליו חביריו על בן ננס כי היכי דאמר רב לעיל אלמא לא סבירא ליה כבן ננס דלא אזלינן אחר לשון אחרון אלא מספקא לן כרבנן: **יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה.** ואע"פ שמשך עשרים ותשע אינה משיכה דכוליה חד מקח הוא ועד דמשיך לכוליה לא קני מידי כדאמרינן בפ' הזהב (ב"מ דף מז.) דהיכא דמכר ליה חמור בפרה וטלה ומשך את הפרה ולא משך עדיין את הטלה שניהן יכולין לחזור משום דלא הוה משיכה מעלייתא: **ראשון ראשון קנה.** דכיון דאמר ליה סאה בסלע כל סאה וסאה הוה ליה חד מקח ומשיכת כל אחת קנאתה. אלמא ס"ל לשמואל תפוס לשון אחרון כבן ננס: **אלא זו וסבירא ליה.** דאע"ג דקאמר זו דברי בן ננס לאו משום דלא ס"ל הכי אלא לאשמועינן דפליגי רבנן עליה אתא: **ומי ס"ל.** דתפסינן לשון אחרון: **והאמר שמואל.** עלה דההיא משנה דמרחץ דקתני יחלוקו את חדש העיבור בבא לב"ד באמצע החדש ואמר לו לא מביתי או תן לי שכר החדש הזה עסקינן וכי מספקא לן איזה לשון נתפס אמרינן העמד ממון על חזקתו ומה שדר בה כבר לא מפקינן מיניה דלמא לשון (ד) אחרון אית לן למתפס ומה שלא עבר מן החדש או יצא או יתן שכר דאמרינן העמד קרקע בחזקת בעליה. אלמא לשמואל נמי מספקא ליה כרבנן והולך אחר המוחזק: **כולו למשכיר.** העמד קרקע בחזקת בעלים: **בסוף החדש כולו לשוכר.** העמד מעות על חזקתן. ומדמוקי לה שמואל דבא באמצע חדש אלמא ס"ל הכי דאי לאו דס"ל הכי מאי דוחקיה לאוקמה הכי לוקמה בין בבא בתחלת חדש בין בבא בסוף חדש כרב וכרב נחמן דפליגי עליה דההיא משנה בפרק השואל [ב"מ קג:] אלא מדלחיק לאוקמי הכי היינו משום דס"ל הכי ופליג אדרב ואדרב נחמן דפליגי עליה ואתא איהו לתרוצי ולמימר הכי הלכתא: אלא

ובא מעשה לפני רשב"ג ור' יוסי ואמרו יחלוקו כו'. משמע מהכא דמספקא ליה לרבי יוסי אי תפוס לשון ראשון או אחרון לשמואל דאוקי לה דבא באמצע החדש ובתמורה (דף כה: ושם) ובמרובה (ב"ק דף עג:) א"ר יוסי תמורת עולה תמורת שלמים דבריו קיימין והיינו תפוס שניהם ובנזיר בפ"ב (דף ט. ושם ד"ה אין) ובמנחות (דף קג: ושם) ובזבחים (דף ל. ושם) ובפסחים (דף סג:) אית ליה לר' יוסי בגמר דבריו אדם נתפס וי"ל דבכולהו לר' יוסי כאילו הוציא שניהן יחד ולהכי הויא הכא ספיקא שהרי סותר זה את זה ואי אפשר לומר כאן שדעתו על שניהן אבל בתמורה ובמרובה להכי קאמר ר' יוסי תפוס לשון שניהן דאין סותר זה את זה [א] והיא דנזיר ומנחות וזבחים ופסחים דמפרש דבריו קאמר דבגמר דבריו אדם נתפס [ב]: **אבל בא בתחלת החדש כולו למשכיר.** פירוש משום דהוי שוכר המוציא מחבירו עליו הראיה ואפילו הכי בסוף חדש כולו לשוכר משמע דאי תפס מוציא לא מפקינן מיניה וכן משמע בפ' שני דכתובות (דף כ. ושם) דתניא שנים החתומין על השטר ומתו ובאו שנים מן השוק ואמרו ידענו שכתב ידן הוא זה אבל אנוסים היו קטנים או פסולי עדות היו אם כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנין ופריך ומגבינן ביה תרי ותרי ניניהו ומסיק רב נחמן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה והשתא לענין מאי קתני בברייתא דאין נאמנין כיון דמוקמינן ממונא אחזקתיה ופירש הקונטרס התם לענין דאי תפס מלוה לא מפקינן מיניה ותימה דאם כן המוציא מחבירו היינו כל דאלים גבר ומאי פריך בחזקת הבתים (לעיל דף לה. ושם) מהמחליף פרה בחמור כו' (ג) עד זה אומר של אבותי וזה אומר כו' דאמר כל דאלים גבר ופירשנו דלאו מסומכוס קפריך דלית הלכתא כוותיה אלא מדסומכוס נשמע לרבנן דהיכא דליכא חזקה דמרא קמא דמודו רבנן לסומכוס דיחלוקו ומאי קשיא והא במחליף פרה בחמור אמרו רבנן דהמע"ה ואי תפס מוציא לא מפקינן מיניה כל שכן גבי זה אומר של אבותי דאין שום אחד מהן מוחזק דאמרינן כל דאלים גבר ויש לומר דמסתברא ליה במחליף פרה בחמור דאיכא חזקת מרא קמא ולא אמרי רבנן יחלוקו אלא המוציא מחבירו עליו הראיה כיון דאית ליה חזקה אבל היכא דאין מוחזק זה יותר היה לב"ד לומר להם שיחלוקו ולא להניחם לתפוס דאפילו רבנן מודו הכא לסומכוס [ג] אבל קשיא בפרק קמא דבבא מציעא (דף ו: ושם ד"ה פוטר) מסיק גבי ספק בכור דתקפו כהן מוציאין אותו מידו אלמא היכא דאמרינן המע"ה לא מהניא תפיסה ויש לומר דבשמעתין היינו טעמא דכי לא בא עד סוף החדש דאמרינן דאודויי הוא דאודי ליה [ד] לפיכך כולו לשוכר אבל בא באמצע החדש נראה דלא שייך כל כך אודויי אודי על חצי החדש ואי אודי ה) [אודי על הכל ומש"ה] יחלוקו והיא דפ"ב דכתובות (דף כ. ושם) מצי' למימר משום דקא טעין טענת ברי [ה] מהניא ליה תפיסה אבל בספק בכור לא בא הכהן אלא מכח ספק [ו] אי נמי להכי נפקא מינה דאין נאמנין דאי תפס המלוה קודם שנולד הספק [ז] לא מפקינן מיניה ובכתובות מפורש יותר: אלא

מסורת הש"ס

א) ב"מ קב., ב) שם: לעיל פו: [לקמן קו:], ג) [יבמות סז.], ד) ל"ל ראשון מהרש"ס, ה) רש"ל,

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה הלך וכו' דמספקא להו אי: **(ב)** תום' ד"ה אבל וכו' מהמחליף פרה בחמור כו' על דרב נחמן דאמר זה אומר של אבותי וזה אומר כו' כל דאלים כצ"ל:

מוסף רש"י

כור בשלשים אני מוכר לך. צריך היה לו למעות כנגד דמי הכור ולא נתכוין שיהא זה קונה פחות מכור ולא יותר מכור אלא כור בשלמות מקנה לו לא פחות ולא יותר, הלכך אם משך ואע"פ שפסק ואפילו ברשות לוקח ובכליו של לוקח לא קנה עד שיהא הכור מדוד כולו, דהכא מדידה מעכבא הואיל והקפיד במכירה פחות מכור ויותר מכור, ומשום הכי יכול לחזור בו מכל המכירה, אפילו כשמדד לו כ"ט סאין חוזר הוא כל זמן שלא נמדד סאה אחרונה, ואע"פ שמשך הכ"ט סאין אינה משיכה מעליא, דכור זה חד מקח הוא ועד דמשיך כוליה לא קני כדאמרינן בפרק הזהב (מז.) דהיכא דמכר לו חמור בפרה וטלה ומשך את הפרה ולא משך את הטלה שניהם יכולין לחזור בהם משום דלא הוי משיכה מעלייתא (לעיל פו: וכעי"ז ב"מ קב:). **ראשון ראשון קנה.** כיון דא"ל סאה בסלע כל סאה וסאה הוה ליה חד מקח ומשיכת כל אחת קנאה (ב"מ קב:) שכל אחד מכירה בפני עצמו היא וכגון דהויא מדה דלוקח ובסימטא, דקני ליה כליו, א"נ ברשות מוכר וכגון דלא"ל מעיקרא יקנה לך כליך ברשותי (לעיל פו:).

מוסף תוספות

א. [ד]אפשר לקיים שניהם כגון שירעה עד שיסתאב ויביא בדמיה חציה עולה וחציה שלמים. תוס' הרא"ש ב"מ קב: ב. אע"ג דלר' יוסי חיילי תרווייהו היינו משום דתרי מילי קאמר ואינם פירוש זה לזה. תוס' פסחים נג: ג. [ד]רבנן לא פליגי אלא משום דאמרי המע"ה אבל היכא דאין זה מוחזק יותר מזה ה"נ דמודו דיחלוקו. תוס' שאנץ כתובות יט: ד. כיון דלא בא בתחילת החדש. תוס' כתובות כ. ה. שחייב לו. תוס' שאנץ כתובות יט: ו. דאין יודע אם בכור הוא. תוס' כתובות כ. ז. כשתפס מעיקרא קודם בואם לדין דאכתי לא נולד הספק. תוס' שאנץ כתובות יט:, ועיין ב"מ (ו:) תוד"ה פוטר שכתב וז"ל: שתפס קודם שבאו עדים לפסול השטר דהיינו קודם שנולד הספק.

רבינו גרשום

ביטל מדה בחבל הן חסר הן יתר דאזלי' בתר מדה בחבל דלשון אחרון הוא מדה בחבל כדברי בן ננס דס"ל דאזלינן בתר לשון אחרון: אמר ר' אבא בר ממל חלוקין עליו חביריו על בן ננס. דלא אזלינן בתר לשון אחרון: בשנים עשר עשר זהובים לשנה והזכיר גם מדינר זהב היינו זהוב לחדש שכך מגיע: יחלוקו את חדש העיבור. דיתן לו חצי זהוב וחצי מפסיד המשכיר דאם איתא דלא הוו חלוקין עליו חביריו

רבינו גרשום (המשך)

כולו זהוב של חדש העיבור למשכיר הוה ליה למימר דהיינו תפוש לשון אחרון אלא ש"מ דחלוקין עליו חביריו דלא אזלינן בתר לשון אחרון ומאי קאתא לאשמועינן ר' אבא. ומשני טובא אתא לאשמועינן דאי מהתם ליכא למיפשט מינה דלא אזלינן בתר לשון אחרון דהוה אמינא התם הוא בדין דיחלוקו דהיכא דאמר משכיר לשוכר מעיקרא בי"ב זהובים לשנה והדר אמר מדינר זהב לחודש מיהדר קא הדר ביה ממילתא קמייתא משום הכי אמר לסוף מדינר זהב לחודש דלא מחיל ליה את חודש העיבור ובדין הוא דכוליה (א) יהיב ליה את דינר ואיכא למימר נמי דפרושי קא מפרש ליה והכי קאמר י"ב זהובים לשנה דהיינו לכל חודש וחודש דינר ובדין הוא דלית ליה ליה למשכיר כלום מאותו דינר הואיל דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי הוה ליה ממון המוטל בספק וכל ממון המוטל בספק חולקין ומשום הכי הכא חולקין את חודש העיבור ולא מצינן למיפשט מהכא דסבירא להו לרבנן דלא אזלי' בתר לשון אחרון אבל הכא במתני' להיכא דאמר ליה מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר דודאי הדר ביה מהא דאמר ליה מדה בחבל ואזיל בתר הן חסר הן יתר אימא לא דלא הוו חלוקין עליו חביריו על בן ננס אלא אזלי' בתר לשון אחרון גמר ומקני ליה מאי דקאמר ליה מעיקרא קמ"ל ר' אבא דאפי' הכי חלוקין עליו חביריו ולא אזלינן בתר לשון אחרון: אחר פחות שבלשונות. אחר לשון שהוא קצר בין דאמר ליה מדה בחבל הן חסר הן יתר ובין דאמר ליה הן חסר הן יתר מדה בחבל לא ביטל האי מקמי האי ואזלינן בתר מדה בחבל דהיינו פחות שבלשונות דלשון קצר הוא: מדקאמר שמואל זו דברי בן ננס מכלל דלא סבירא לבן ננס. והא רב ושמואל דאמרי תרוויהו וכו' יכול לחזור בו אפי' בסאה האחרונה בין לוקח בין מוכר. משום דכל הכור מלא התנה לו ואכתי אינו מלא הלכך כל זמן שאינו מלא יכול לחזור בו: כור בל' סלע סאה בסלע דהיינו לשון אחרון דקאמר סאה בסלע ראשון ראשון סאה סאה שמדד קנה אלמא דאזלינן בתר לשון אחרון אליבא דשמואל וקשיא דשמואל אדשמואל: אלא זו דברי בן ננס וסבירא ליה כבן ננס דאזלינן בתר לשון אחרון: והאמר שמואל. משום הכי יחלוקו את חדש העיבור בבא המשכיר לתבוע שכירות באמצע חדש העיבור ונותן לו מחצי חודש הבא: אבל בבא המשכיר לתבוע בתחלת החדש כולו יהיב למשכיר משום דהאי דתפיש תפיש ואם איתא דסביר לשמואל דאזלינן בתר לשון אחרון אפי' בא המשכיר בסוף החדש כולו למשכיר מיבעי ליה דהא קאמר מדינר זהב לחדש דהיינו לשון אחרון וקשיא דשמואל אדשמואל:

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ז מהלכות שכירות הלכה ג ועי' במ"מ סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיב סעיף טו וכמו שפסק הרשב"ם:

כו ב מיי' פכ"ח מהל' מכירה הלכה יא סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף יד:

א) נ"ל ובדין הוא דכוליה דינר יהיב ליה.